

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

ДЗК

Випуск 11/6

2014 р.

МОБІЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПАТРІОТИЧНО
НАЛАШТОВАНИХ ДІЯЧІВ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА
В УМОВАХ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

(оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованими документами 2014 р.)

Культура як суспільно-історичне явище не може існувати поза часом і простором. Безпосередньо або опосередковано, усіма властивими їй методами впливу, через причетність окремих митців або творчих спільнот до творення історії – вона не тільки віддзеркалює цілісну картину буття, але й активно включається в суспільно-політичні процеси, надаючи їм глибокого змісту, впливаючи зрештою на перебіг самих подій.

Вітчизняний культурний простір останнім часом опинився в координатах іншої реальності. Зужита приказка про „муз і гармати”, перші з яких у воєнний час повинні мовчати, а другі – говорити, не аксіома. Так, нині війна, коли практично вся країна – зона тривоги, зона оборони. Але ще й зона патріотизму. Адже багато діячів культури і мистецтва, деколи цілі творчі колективи, вирушають „на передову” з ініціативами, намірами, реальними справами – допомогти чим можуть. Для них антитерористична операція (АТО) – це зона оборони України [1].

Громадський спротив, євроінтеграційна хвиля, війна на Сході. Ці та інші події – прямо або опосередковано – утворюють умовну нову модель української культури. А благодійні акції на підтримку української армії, фронтові концерти, тематичні арт-проекти, пошук нових творчих форм і нових ритмів, співзвучних часу, є свідченням того, як кристалізується так звана „мобілізаційна модель” культури [2].

Культурних акцій та гуманітарних ініціатив, пов’язаних із справжніми больовими соціально-громадськими подіями, чимало, і вони помітні. Формат даної роботи не може, на жаль, охопити інформацію у повному обсязі, що стосується допомоги захисникам Вітчизни з боку нашої творчої спільноти. Адже

відомо, наскільки масово, завзято й оперативно діячі культури та мистецтва включилися у власну боротьбу на духовному, ідеологічному фронті, добре усвідомлюючи важливість особистого, можливо й незначного внеску, який натомисть може підтримати у важку хвилину морально, або навіть врятувати комусь життя. Поза сумнівом, найкращі вітчизняні колективи, митці їдуть на фронт не заради піару – для багатьох це стало сьогодні чи не найголовнішим сенсом життя.

Іншими словами, сьогодні прогресивна інтелігенція активно інтегрована в процес формування принципово нового українського культурного ландшафту. Провідну роль у справі мобілізації творчого потенціалу суспільства відіграє Міністерство культури України, яке спільно з іншими центральними органами виконавчої влади, громадськими організаціями всіляко підтримує суспільні ініціативи, організовуючи або сприяючи проведенню різноманітних культурно-мистецьких заходів – масштабних благодійних проектів та численних духовно-патріотичних, просвітницьких акцій.

Найбільш резонансною формою підтримки бойового духу військовослужбовців стали концерти, бо, як казав наш видатний кінорежисер О. Довженко, пісня є „бездонною душею українського народу”, саме вона здатна пробудити найпалкіші почуття любові до Батьківщини.

Музика, пісня та щирі, палкі промови стали основою масштабного творчого проекту „Народна філармонія”, започаткованого з метою забезпечення миру і єднання народу в цей непростий для держави час. Втілення у життя проекту, що включив у себе цілу низку культурних заходів, стало можливим завдяки зусиллям Мінкультури за підтримки Благодійного фонду Арсенія Яценюка „Відкрий Україну” та у співпраці з Міністерством оборони України.

Починаючи з квітня, у 22-х областях нашої держави було проведено понад 70 концертів. Окрім виступів у містах, учасники „культурного десанту” відвідували військові частини та госпіталі, щоб своєю творчістю підтримати тих, хто стоїть на захисті Вітчизни [3].

Серед іменитих митців – н. а. України Р. Недашківська, О. Гурець, Ф. Мустафаєв, В. Талашко, О. Харченко, Н. Фарина; заслужені артисти України Є. Нищук, Л. Горова, І. Кириліна, О. Хоманько. Як піснею, так і словом підтримували наших військовослужбовців музичні гурти „ТаРута”, „Божичі”, „Горлиця”, „Хорея козацька”; співачка, координатор проекту „Народна філармонія” Р. Лоцман, активний громадський діяч, публіцист, бард В. Гонський, українська поетеса, автор-виконавиця пісень Т. Володай (Зубкова), кобзар-лірник Т. Компаніченко, історик В. Ільчук, а також студенти, громадські активісти, церковнослужителі та інші.

У ході зустрічей представники від „Народної філармонії” дарували військовослужбовцям не лише свої пісні, але й диски, книги, листи до бійців, дитячі малюнки тощо. Приміром, український актор та режисер В. Талашко на згадку про зустріч залишив військовим льотчикам свої відеозаписи з кінофільму „В бій ідуть одні старики”. Близько двохсот історичних книжок про славних воїнів минулого і сучасності подарував військовим Чернігівщини В. Гонський [4].

Відомий український співак кримськотатарського походження, професор Київського університету імені Бориса Грінченка (КУБГ) Ф. Мустафаєв концертував у рамках туру в різних областях нашої країни. Найяскравіші його враження пов’язані із виступами у справжніх військових польових умовах, а найшикарнішою, за словами артиста, сценою була платформа для перевезення важкої військової техніки, на якій встановили акустичні колонки. Ф. Мустафаєв вважає, що у тяжкий для батьківщини час, незалежно від професії, кожен повинен мати власну громадянську позицію. Втім, багато артистів воліють сьогодні бути аполітичними, не висловлювати своєї думки [5].

Чітку громадянську позицію займає композитор і співачка Л. Горова Разом із групою однодумців мікроавтобусом вона діставалася до найвіддаленіших військових підрозділів у різних областях України. Виступи часто відбувалися просто неба та за будь-якої погоди.

Участь актриси театру та кіно Р. Недашківської у концертній програмі стала справжнім сюрпризом для наших бійців. Вона захопила глядачів цікавими монологами та яскравими спогадами зі своєї тривалої акторської кар’єри. Коли ж командир військової частини запропонував учасникам мистецького проекту заночувати прямо в казармі актриса твердо відповіла „Залишаємося!”. Згодом Р. Недашківська зізнається: „Наші серця і душі поріднила ідея миру. Це завжди були дуже теплі зустрічі, хоча відчували й моторошні моменти, коли ми виступали у військових частинах Сумщини, що на кордоні з Росією. Вириті рови справляють абсолютне відчуття прифронтової лінії... Важливо, що патріотичний дух людей високий, і всі розуміють, що тільки разом ми зможемо здолати труднощі, які сьогодні випали на долю України...». У своїх поетичних виступах актриса поєднувала молитовне звернення зі словами щирої вдячності та гордості за наших воїнів, яким сьогодні випала доля зберегти нашу державу [6].

Особистий внесок українських артистів, враховуючи їх чесність і відданість мистецтву, очільник Міністерства культури Є. Нищук порівняв із виступами зірок першої величини – Мерилін Монро, Марлен Дітріх, Клавдії Шульженко – в роки Другої світової війни. Він також підкреслив, що активність того чи іншого артиста в суспільному житті країни – це особиста позиція кожного з них.

Окрім військових, активісти „Народної філармонії» відвідували переселенців зі східних областей України. На думку психологів, подібні мистецькі заходи мають позитивний вплив на емоційно-психологічний стан людей, особливо, коли йдеться про дітей [7].

Не залишилися байдужими до подій, які сьогодні переживає наша країна, учасники благодійного проекту „Підтримаємо своїх!”, який триває з початку липня. Подарувати свою творчість і позитивні емоції тим, хто сьогодні захищає Батьківщину – з такою метою компанія „Euromedia” за підтримки Міністерства культури, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ та Генерального штабу Збройних сил України зібрала ініціативну групу музикантів, які в рамках проекту протягом кількох місяців поспіль роблять добру справу: влаштовують концерти підтримки для бійців [8].

За словами музичного продюсера „Euromedia” та ініціатора концертного туру В. Пастуха, ця акція – не „указ згори”, а ініціатива самих артистів. Спочатку планувалася допомога у вигляді продуктів чи бронезилетів, але зв’язавшись із військовими, організатори зрозуміли, що концерти їм не менш потрібні. Адже музика і пісня лікують душі.

Концертний тур „Підтримаймо своїх!” пройшов уже кілька етапів. Географія маршрутів – різноманітна й досить тривожна. Митці побували у госпіталях, гарнізонах та військових частинах Київщини, Чернігівщини, Харківщини, Одеси, Миколаєва, Херсона, Дніпропетровська. У Маріуполі виступили перед військовими та жителями міста. А далі були міста на сході України, в тому числі й нещодавно звільнені від терористів.

Аудиторією концертів „Підтримаємо своїх” були мирні жителі Донбасу і українські військові, які дислокуються у зоні АТО. Старт акції був даний концертом у Сватовому на Луганщині. Далі шляхи пролягли крізь Кременну та Северодонецьк. Згодом були Краматорськ, Слов’янськ та інші міста Донеччини, де ще чутні вибухи.

Деякі українські артисти спочатку не були впевнені в тому, що місцеві жителі зустрінуть їх привітно. Були небезпідставні сумніви, що в цих місцях знайдеться надто багато патріотів української пісні. Згодом усі тішились, що площі були переповнені, а на концерти прийшли не тільки дорослі, а й багато дітей [9].

Співачка М. Бурмака наприкінці серпня повернулася із вибухонебезпечної зони і розповіла про те, як вони з колегами побоювались непередбачуваних рецидивів на Сході. Виявилось, що тамтешні жителі-слухачі чекали артистів, а після концертів – обіймали й плакали. Ну а солдати, для яких співали вона й інші, залишали записочки: „Дочекайтеся нас... Ми обов’язково повернемося...” [1].

В. Пастух на своїй сторінці у „Фейсбук” написав: „Друзі! Концертний тур „Підтримаймо своїх!” поступово перетворюється в Рух. І це не може не тішити! Я вдячний усім тим, хто нам допомагав і допомагає нести правду, українську культуру, щирість, любов та віру в перемогу в містах зони АТО. Та нашим героям-захисникам”.

Склад артистів на різних етапах туру частково змінюється, але є й незмінний кістяк. Серед тих, хто регулярно їздить з виступами в зону воєнних дій, – А. Матвієнко, А. Мірзоян, М. Кудрявцева, М. Бурмака, А. Приходько, гурт „Горлиця-band”. Загалом у концертах взяло участь чимало популярних українських музикантів і список цей постійно поповнюється [9].

У вересні концертний тур змінив східний вектор і завітав із благодійним концертом у Білу Церкву Київської області з нагоди святкування Дня міста. „Підтримати своїх” прийшла рекордна кількість глядачів. Казали, що такого не було навіть на торішньому безкоштовному для глядачів виступі Ю. Шевчука з „ДДТ”. Серед 5 тисяч глядачів, що зібралися на стадіоні „Трудові резерви”, майоріли прапори, барвилися вишиванки та інша національна символіка. Майже у кожному виступі лунало: „Слава Україні!” й стадіон не втомлювався щиро відповідати: „Героям слава!”. Усі кошти від квитків вартістю 50 грн. пішли на підтримку 72-ї бригади та сімей загиблих в АТО.

На концерті згодом виступила віце-консул Польщі А. Томашко. Вона польською привітала жителів з нагоди 982-ї річниці міста і побажала Україні миру. А на екрані кадри з Херсона змінювали епізоди про Маріуполь, показували співаків, волонтерів та наших воїнів. Особливо цікаво було бачити обличчя під українськими прапорами у визволених містах: Сватовому, Краматорську, Ясинуватій.

Щодо доцільності проведення подібних заходів висловився координатор Білоцерківської волонтерської групи Ю. Москаленко, зауваживши, що такі концерти дають певний ефект, але особливо вони потрібні там, куди артисти, на жаль, фізично не можуть дійти. До слова, він зазначив, що дуже поважає тих артистів, які підтримують волонтерський рух. Наприклад, Національний заслужений академічний народний хор України ім. Верьовки – задля благодійного виступу 25 вересня у місцевому палаці „Росава” артисти навіть відмовилися від обіду, втім керівництво палацу все одно взяло за виступ 3 тис. грн. „Ну що ж, зняв зі своєї зарплатні...” – сказав Ю. Москаленко [10].

Часом артисти потрапляли у небезпечні ситуації. Так, під час виконання гімну України у Дебальцевому Донецької області лідер гурту „Воплі Відоплясова” О. Скрипка потрапив під обстріл. Наразі музикант збирає гроші на потреби військових, задіяних в антитерористичній операції на Сході, в рамках започаткованого ним осіннього туру по оперних театрах та великих концертних за-

лах нашої країни разом із джаз-кабаре „Забава”, виконуючи довоєнний джаз. Після концертів у столиці та ще декількох містах, у тому числі на Сході, артистів чекатимуть в Європі, США та Канаді [11, 12].

Між тим, неабияк тішить підтримка з боку артистів, які не є громадянами України, але вважають своїм обов’язком висловити свою позицію з приводу агресії проти України. Таким виявився легендарний лідер російського рок-гурту „Машина часу” А. Макаревич, якого на батьківщині піддали обструкції за його відкриту підтримку України. Музикант побував на Донбасі із благодійними концертами, вкотре підтвердивши реноме людини, яка не „прогинається під мінливий світ”, а прагне в усьому мати свою думку. Співак спеціально приїхав на схід України, щоб на власні очі побачити, що відбувається в окупованих проросійськими бойовиками та російською армією містах нашої країни. Він був вражений побаченими руйнуваннями і тією правдою, яка відкрилася йому лише на українській землі. „У мене болить серце, важко було бачити сльози людей у зруйнованих населених пунктах” – зізнається артист [13].

На вечірній концерт у готелі „Перлина Донеччини” зібралися бійці АТО та втікачі із зони бойових дій, яких тут оселилося чимало. Крім А. Макаревича, в концерті також узяли участь українські виконавці М. Гойя, О. Кузнецов та В. Козловський – останній у фіналі заспівав „Червону руту” разом з усім залом. До речі, гітару з автографом, яку рок-виконавець подарував організаторам концерту, було згодом продано на аукціоні за 100 тис. грн. На отримані кошти придбали бронежилети, каски і ліки для українських солдатів, які воюють в зоні АТО [14].

Відчуття щирої народної підтримки викликала у наших воїнів акція „Сила духу”, що розпочалася у квітні. В її рамках музичний „десант” у складі гуртів „ТаРута” і „Врода”, солістки Ейви, М. Собко та інших музикантів, вирушив у концертний тур з метою підняти настрій та бойовий дух захисників Вітчизни своєю творчістю.

Так, артисти порадували музикою бійців добровольчих батальйонів „Азов” (Маріуполь), „Дніпро” (Дніпропетровськ), „Київ – 1” (Слов’янськ Донецької області), відвідали із концертом бойових льотчиків у Миколаєві, а згодом дісталися Херсонщини, де заспівали для прикордонників на Чонгарі та Арабатській Стрілці, а в Новій Каховці відбувся ювілейний, вже сороковий за ліком, їхній концерт. Почесними гостями заходу, проведеного 15 серпня, стали військові. В цілому, місто Нова Каховка є стратегічним об’єктом – військовослужбовці вартують тут з березня.

Присутні в залі зустрічали хлопців оплесками. Музиканти не приховували позитивного настрою, а їхні виступи були щирими та життєствердними. Лідер гурту „ТаРута” Є. Романенко, зокрема, звернувся зі сцени до бійців: „Кожен

допомагає як тільки може. Хтось захищає країну на передовій, хтось молиться за них вдома, хтось стає волонтером, а хтось підтримує своєю творчістю. Усі ми сьогодні мобілізовані. 23 роки нашу армію знищували, і за 3 місяці український народ відродив її майже з нуля. Наше ж завдання – підтримати її сьогодні морально. Хлопці, щиро дякуємо вам!”.

До речі, учасники акції „Сила духу” привезли з собою не лише пісні, а й солодкі гостинці та книжки для дозвілля. Після концерту військовики фотографувалися разом з артистами, розповідали про свої потреби, передавали привіти родичам. Як зауважив в одному з інтерв'ю заступник міністра культури України О. Журавчак: „Діячі культури – це воїни слова. Інструменти – це теж зброя. І наш фронт єдиний” [15].

Радо підтримала творча інтелігенція, а це, зокрема, відомі вітчизняні митці, діячі культури, популярні телевізійні ведучі, журналісти, письменники, актори, а також спортсмени, історики й духовенство, ініціативу щодо своєї участі у великому благодійному мистецько-просвітницькому духовно-патріотичному проєкті „Кордони наші вкаже пісня”. Як сказав про своє „дітище” автор концепції, режисер, з. д. м. України С. Архипчук, це не банальний „концерт-солянка”, а духовно-просвітницькі та мистецькі зустрічі з військовими на полігонах, плацах, у наметових містечках, навчальних центрах, клубах, аудиторіях, будинках офіцерів та госпіталях. Проєкт, що триває від 22 липня, втілюється у життя завдяки підтримці Міністерства культури та Міністерства оборони України. Після звільнення Луганської та Донецької областей планується проведення цієї мистецької акції на звільнених територіях.

Перша пробна зустріч відбулася в Будинку офіцерів у селищі Гончарівське, що на Чернігівщині, для танкової бригади. Там були резервісти – люди, які, за їхніми словами, днями „їдуть туди”, тобто в зону АТО. В акції брали участь поет А. Полежака та письменник, краєзнавець, засновник історичного клубу „Холодний Яр”, дослідник історії Визвольної боротьби українського народу першої половини ХХ століття, Р. Коваль. Він, зокрема, мав сумніви, чи розлога оповідь на історичну тему буде сприйнята аудиторією. Адаже була денна година, без шоу-засобів, театрального освітлення, зосередженості – глядачі були в постійному русі. Але його слухали дуже уважно – присутність зрілого, обізнаного чоловіка, який розповідав про героїчні традиції холодноярівців, ставлення до бою як до „танцю-герцю з нечистю” було на часі. Воїни свідомі куди і чому їдуть, як і того, що „осине гніздо і джерела” так званої кризи в Україні є за межами нашої Батьківщини.

Особливе сакральне психологічне значення мала присутність духовенства. Священики о. Ігор з української автокефальної церкви на Полтавщині та о.

Дам'ян (УГКЦ) освятили бойову техніку і передали хлопцям оберіг – образ Вишгородської Божої Матері.

Зворушливу акцію втілили у життя цьогорічні випускники Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого – актори-читці Є. Олейник та Л. Геляс та Київського національного університету ім. Тараса Шевченка – історик С. Назар. Молодь читала листи воїнам. Один лист невідомому воякові був від матері, інший – від коханої. Це була одна з кульмінацій зустрічі. Безперечно, заходи подібного рівня сприяють зміцненню морального та патріотичного духу бійців.

У наступних зустрічах, що відбулися в рамках вищезазначеного проекту, брали участь заслужені артисти України Т. Чубай (композитор, вокаліст рок-гурту „Плач Єремії”) і Т. Компаніченко (кобзар, керівник ансамблю „Хорея Козацька”), о. Роман Коляда (поет, музикант, журналіст), Фома (соліст групи „Мандрі”), скрипаль К. Стеценко, В. Шинкарук (автор і виконавець своїх пісень), дует „Простір музики», брати Капранови, тріо „Гонта”, гурти „Топор оркестра», „Орфей”, „Немо”, „Фолькнери”, „Kozak System”, сімейний дует І. Братушик та О. Хома й багато інших [16].

У вересні мистецький тур „Кордони наші вкаже пісня» вступив у другу фазу – гастролі східними областями України. Міністр культури України Є. Нишук, зокрема, наголошує, що Міністерство підтримало не одну подібну ініціативу наших артистів, нині це надзвичайно важливо. „Наша пісня є скрізь, отже наші кордони дуже широкі. Вони і на Кубані, і в Криму. Це дуже символічно”. Та головною особливістю ініціативи є те, що до неї долучилися не тільки музиканти, але й письменники, поети, психологи, історики, артисти, які можуть просто вести розмову, підтримати морально [17].

Цей проект далеко не останній у низці заходів профільного міністерства. Так, за сприяння відомства на початку серпня стартував іще один актуальний на сьогоднішній день культурно-просвітницький проект „Із країни в Україну”. Його мета – показати жителям у звільнених містах Донецької та Луганської областей, що ми єдина держава, єдина нація, незалежно від місця проживання та політичних поглядів, а Україна – наш спільний дім.

Як стверджують організатори, а це – група небайдужих до трагічних подій на Сході активістів із різних куточків України, – даний проект не має жодного політичного забарвлення. Громадський діяч, музикант, поет і засновник групи „Nesprosta” Д. Блощинський, який з перших днів старту акцій у рамках проекту бере в ньому активну участь, стверджує, що ініціатива належала звичайним людям, які захотіли створити фестиваль для дорослих і дітей з метою донести до місцевого населення Донбасу думку про те, що Україна єдина і не-

подільна – саме в цьому її сила як держави. Учасники акції наголошували, що, незважаючи на розбіжності в минулому, в українців має бути спільне майбутнє.

Тож, у рамках проекту на Донеччині, в Краматорську, 9 серпня відбувся фестиваль „Із країни в Україну”. Заходи, що проводилися в центрі міста на різних майданчиках, включали в себе: виступи рок-гуртів „Нумер 482” „Nesprosta”, „Телері”, „ОТ VINTA” та співачки Міли Нітіч; розваги для дітей – майстер-класи з виготовлення традиційної ляльки-мотанки та розпису фарбами на тканині, рухливі ігри з призами тощо. Особливу цікавість у дорослих викликала фотовиставка майстрів пейзажу з різних куточків України, а також експозиція дотепних карикатур художника з Рівного (учасника гурту „ОТ VINTA”) Ю. Журавля. А ще працювала вільна бібліотека, де кожен міг вибрати собі книжку за смаком і забрати собі безкоштовно. Завершився фестиваль кінопоказом короткометражних фільмів, присвячених неспокійним подіям, що охопили нашу країну.

А вже за тиждень, 15 серпня, фестиваль перемістився у Дружківку, де на центральній площі міста розгорнули два великих українських прапори. З різних причин людей на площі зібралось не дуже багато – приблизно 500–600 чоловік. Проте ствердження організаторів „Ми поза політикою” звучало зі сцени неодноразово. Таким чином організатори намагалися завоювати прихильність публіки, і без того втомленої від політичної підоснови буквально у всьому, що відбувається, а сформовані на сході країни і на її заході стереотипи заважають людям розуміти один одного. Улаштувачі фестивалю приїхали саме для того, щоб ці стереотипи розвіяти і донести до городян свою позицію: Україна – наш рідний дім, тому не важливо, якою мовою ти розмовляєш – російською чи українською [18].

Реагували жителі міст Донбасу на фестиваль по-різному. Хтось прийшов на площу від душі радіючи українським пісням, самій атмосфері свята та можливості потримати в руках український прапор. Дехто не захотів спостерігати за подіями на сцені й навколо неї, проігнорувавши фестиваль. На думку інших, зараз зовсім не час проводити подібні розважальні заходи. Та якщо враховувати саме призначення фестивалю „Із країни в Україну” – об’єднати людей, показати їм важливість неподільності країни, то воно себе виправдовує. Зрештою, всі люди хочуть миру і добра, впевненості в завтрашньому дні, закінчення бойових дій і якнайшвидшого настання спокою в країні.

Загалом, Дружківка стала третім містом Донбасу, де проходив цей фестиваль. Першими ж фестивальну програму побачили жителі Слов’янська. Згодом були Артемівськ, Костянтинівка та Красноармійськ [19].

„Терапією для поранених душ” можна назвати концерти й творчі зустрічі митців з пораненими бійцями, що проходять у госпіталях. Сьогодні подібні виступи вже стали традицією.

„Вони приїхали з війни, куди більшість із них і повернеться” – доволі жорстко зауважив після одного з таких виступів для пацієнтів військового госпіталю в Ірпені Київської області відомий автор і виконавець власних пісень, один з фундаторів сучасної української музичної культури, а нині виконавчий продюсер Національного палацу мистецтв „Україна” О. Єгоров. „А зараз хлопцям треба допомогти, – вважає чоловік, який сам побував у багатьох „гарячих точках”, – так би мовити, заякоритися у звичному плині життя, побачити світ іншими очима. Попри жорстоку реальність було б найбільшою помилкою почати їх жаліти. Тримаймося самі, не підкреслюючи їхню винятковість, можливо, за цієї умови коловерт, що закрутила їх з юних літ, не перетвориться на головний сенс життя”.

Можливо, тільки внутрішній оптимізм і досвід можуть стати поштовхом, щоб самому опинитися на передовій. Хай не зі зброєю, а з піснею, адже деколи вона сильніша за будь-які накази і директиви. І цей концерт в ірпінському госпіталі не можна віднести до звичної демонстрації майстерності артистів. Важливо те, що митці не очікують тут овацій, тому що вони приїхали заспівати для побратимів.

Жорстким і водночас ліричним був виступ О. Єгорова, коли він виконував пісню про війну, написану в часи афганської кампанії і таку актуальну сьогодні, мовою альта заговорив із глядачами відомий скрипаль українського походження О. Криса (США), легендарний поет Майдану В. Ковтун приголомшив силою слова. Натомість під час виступів дуету „Сонячна машина” та оркестру гарного настрою „Ренесанс” зал підстрибував на місцях. Навіть найбільш заглиблені в себе глядачі почали усміхатися. Це дуже порадувало артистів.

Ініціатором та організатором концерту був колектив оркестру „Ренесанс”, а почалося все зі збору коштів для придбання ліків. Далі народилася ідея не тільки передати їх госпіталю, а ще й провести концерт. Після оголошення на „Фейсбук” та серед знайомих, ініціатива дуже швидко поширилася, зібрався колектив артистів. Сьогодні до його складу щоденно приєднуються нові й нові учасники. І якщо мистецька терапія полегшить душевний біль хоча б однієї людини, отже артист був справжнім у своїх почуттях і виконав у цю мить свою місію [20].

Зайвим буде казати, що театральна спільнота є однією з найбільш активно задіяних в акціях на підтримку української армії. Сьогодні актори та режисери вітчизняних театрів виїжджають до бійців у складі концертних бригад, підтри-

мують їх у військових частинах та госпіталях, перераховують кошти на потреби АТО тощо.

Актор Національного драматичного театру ім. І. Франка, з. а. України А. Гнатюк теперішні події сприймає пристрасно, бере їх близько до серця, як і багато хто з його колег. Він є постійним відвідувачем Київського військового госпіталю. А його рідний театр ініціював дієву підтримку армії, перерахувавши на її озброєння одноденний заробіток в сумі 85 тис. 541 грн. і кошти, зібрані від перших вистав сезону.

Розмірковуючи над тим, що може зробити той чи інший український театр, аби допомога країні була відчутною, А. Гнатюк згадує про фронтові бригади, які в 1941–1945 роках вирушали з виставами до бійців. Актор разом із колегами-франківцями готовий їхати в зону АТО, щоб у складі концертної бригади підтримувати бойовий дух української армії [21].

Звільнені від бойовиків міста сходу України із творчою місією наразі відвідала українська актриса театру та кіно, н. а. України А. Роговцева. Так, 21 серпня відбувся її творчий вечір у Лисичанську Луганської області, 22 серпня вона виступила в Артемівську, 23 серпня – у Краматорську, а 24 серпня – у Слов'янську Донецької області. До благодійних творчих поїздок актриси долучилися актриса, режисер К. Степанкова, актор Київського театру драми і комедії на лівому березі Дніпра, режисер і виконавець головної ролі у художньому фільмі про депортацію кримських татар під час Другої світової війни з Криму „Хайтарма” А. Сеїтаблаєв.

Показово, що вітчизняні актори чи не кожного дня підтверджують своїми справами, що вони – разом із народом. Наприклад, у столичному Будинку офіцерів 12 серпня відбувся показ благодійної вистави „Варшавська мелодія – 2”, постановку якої здійснив ще в 2003 році режисер І. Афанасьєв. У головній ролі – А. Роговцева. У постановці також взяли участь актори театру драми і комедії на лівому березі Дніпра В. Задніпровський, А. Сеїтаблаєв, А. Яценко, а також К. Степанкова.

Перервати сезон театральних відпусток відомих акторів спонукала аж ніяк не прем'єра вистави, адже вперше її було презентовано 12 років тому, а пропозиція ради громадських ініціатив зіграти на підтримку поранених українських солдатів, які нині перебувають на лікуванні в Головному військовому клінічному госпіталі. Без жодної реклами подивитися театральну класику і підтримати військових прийшло близько тисячі киян. Після вистави було оголошено, що того вечора кияни пожертвували на лікування поранених під час АТО солдатів 52 тис. грн. [22, 23].

Та не лише столичні актори і театри включилися у благодійний рух заради миру і злагоди. Так, Львівським національним академічним театром опери та

балету ім. С. Крушельницької був представлений громадськості й переданий учасникам АТО міні-танк-розвідник. Його сконструювала й виготовила у Львові група інженерів під керівництвом Р. Пасічника. Кошти на міні-танк-розвідник – 49 тис. грн. – зібрав колектив театру з показу опери „Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, на яку були запрошені бійці, що лікуються в госпіталях Львова.

Благодійна вистава „У.Б.Н. (Український буржуазний націоналіст)» на користь українських військових відбулася у Львівському національному театрі ім. М. Заньковецької. Загалом під час акції було зібрано 55 тис. грн. Гроші було перераховано на рахунок Місії „Центр Військового Капеланства” Української греко-католицької церкви і спрямовано на потреби 24-ї окремої Залізної механізованої бригади, а також 2-ї бригади 3-го батальйону територіальної оборони Львівщини „Воля”.

Тепло приймали на початку вересня акторів Львівського театру ім. Л. Курбаса, а також солістку Віденської опери М. Садовську на Донеччині. Місто Маріуполь, що перетворилося у наш час на прифронтове, не лише обороняється, але й намагається жити у звичному ритмі... За словами акторів, котрі виступали перед військовими й мешканцями міста, прагнули продемонструвати підтримку й солідарність із тими, хто захищає мир у місті [24].

Власну благодійну акцію оголосив і Харківський російський драматичний театр ім. О. Пушкіна. Вже у вересні цього року переселенці з АР Крим, Донецької та Луганської областей отримали можливість безкоштовно відвідувати вистави театру. А от колектив Миколаївського російського драмтеатру навпаки – сам відвідав одну з військових частин з виставою „Гайдамаки” за твором Т. Шевченка. І таких прикладів – безліч [25, 26].

Діяльність митців у галузі кіномистецтва також сконцентрувалася навколо подій на Сході. Благодійні покази фільмів для збору коштів для військових відбуваються чи не кожного тижня й у багатьох містах України.

Один із найстаріших столичних кінотеатрів – „Кінопанорама” – знаходиться сьогодні „на передовій”. Ще в липні тут ініціювали проект „Допоможи українській армії”. Акція позиціонувалася як живе спілкування бійців та кіноглядачів, котрі опинилися в столиці в один і той самий час в одному місці. Згодом проект розширився, тобто з’явилися нові акції, проекти, ініціативи. Кінотеатр постійно апелює до реальної допомоги: збір коштів для підтримки бійців, придбання бронежилетів тощо.

За словами директора закладу Н. Соболевої, коли розпочалася війна, в „Кінопанораму” надійшло багато листів від постійних глядачів. Вони запитували: „Куди можна відправити гроші, щоб вони потрапили на потреби армії, а не комусь у кишеню?” Деякі люди не довіряли фондам, просили організувати зби-

рання коштів. Тобто це рішення визріло саме собою. Тож, кінотеатр пропускає близько 4–5 тисяч глядачів на місяць. І зрозуміло, що це – можливість централізовано збирати кошти. Усі ці ініціативи та просто порух душі – в результаті виник проект „Допоможи українській армії” [27].

У другій половині вересня в київському Будинку кіно відбулася благодійна акція, ініційована студентами-продюсерами Інституту екранних мистецтв Київського національного університету театального, музичного та кіномистецтва ім. І. Карпенка-Карого для допомоги військовим госпіталям та біженцям зі сходу України. У її рамках мистецькі організації демонстрували художні, документальні та анімаційні фільми, коротко- та повнометражні як національного, так і міжнародного виробництва [28].

У тому ж Будинку кіно, але пізніше, в жовтні, луганський журналіст, один з авторів газети „День” В. Торба представив для широкого загалу українських поціновувачів документального кіно свої документальні стрічки про Луганщину 1990-х [29].

Яким має бути кінематограф під час бойових дій, зокрема в зоні АТО, чим відрізняються телевізійні сюжети від документальних фільмів? Цими та іншими питаннями зацікавилися представники об’єднання режисерів, операторів та кінематографістів „Вавилон 13”, які вважають, що їхня робота має бути не лише відображенням повсякденного життя українських солдатів, а й зв’язком між солдатами та людьми у Києві, Львові та інших містах. Завдання – показати, що громадянське суспільство з ними, українськими військовими. Це дуже важлива річ.

У творчому доробку об’єднання „Вавилон 13” вже понад 150 фільмів, у цілому ж, проект „Вавилон 13” – це українська територія короткометражного документального кіно, яку група однодумців створила в перші дні Майдану, перебуваючи там весь час і фіксуючи події.

Нині творча група виїжджає в зону АТО, зокрема на передову, спілкується з учасниками бойових дій, розповідає правду про події, які відбуваються на Донбасі. Режисери, оператори, студенти – усі вони працюють на добровільній, безкоштовній основі й не ототожнюють себе з журналістами. Навпаки, мають до них серйозні зауваження. „Ризикуючи собою, не підставляй інших” – саме під таким гаслом працюють волонтери „Вавилон 13” [30].

Лихі часи й патріотичні настрої позначилися на перебігу цьогорічного V Одеського міжнародного кінофестивалю. Організатори відмовилися від усіх розважальних заходів, які зазвичай проводили в межах кінофоруму, а церемонію його відкриття розпочали із хвилини мовчання, пом’янувши воїнів, які загинули під Луганськом. Традиційний благодійний аукціон фестивалю цього разу збирав гроші не на розвиток українського кінематографа, а на лікування по-

ранених під час обстрілу 11 липня блокпосту під селом Зеленопілля на Луганщині та на підтримку сімей українських військових, які там загинули. Зібрали 85 тис. грн. [31].

Українські культурні інституції не втомлюються анонсувати й реалізовувати творчі благодійні проекти на підтримку української армії. До цих акцій приєднуються й музеї. Тепер їхня місія, як і України загалом, – допомогти військовим у зоні АТО.

Підтвердженням того, як оперативно і, разом із тим, цікаво можуть згуртуватися музейні заклади задля високої мети слугує приклад Національного художнього музею України, який спільно з Українським центром розвитку музейної справи оголосив про початок благодійної програми „Леви своїх не лишають”. Цей незвичайний проект передбачає низку спеціальних арт-подій, усі кошти від яких буде спрямовано на підтримку поранених, а також на допомогу Музею історії і культури в Луганську, що постраждав під час обстрілів проросійських бойовиків. У рамках проекту „Леви своїх не лишають” заплановано творчі зустрічі, концерти, кінопокази, книжковий обмін, художню лотерею, майстер-класи та лекції.

Керівництво музею акцентує увагу на тому, що всі охочі можуть залишити для українських воїнів свої листи і малюнки, а також зробити внески, обмінюючи їх на символічних „левів”. Як відомо, масивні скульптурні леви, що зустрічають відвідувачів біля фасаду будівлі, давно стали символом поважного українського музею. Організатори акції також наголошують, що інформацію про використання коштів буде опубліковано на інформаційних ресурсах музею, а всі дані охочі зможуть отримати на свої електронні адреси. Тривалість проекту точною датою не обмежують, натомість „леви”, як заявляють у музеї, підтримуватимуть своїх до повної перемоги.

Стартував проект з фотовиставки Т. Полатайка „Війна. 11 портретів”. Це історії 11 воїнів, які сьогодні перебувають на лікуванні у Головному військовому госпіталі Києва. Продовжили справу „левів” співачка М. Чеба, гурт „Ray Band” та фрік-кабаре „Dakh Daughters”, які дали благодійний концерт. Подібні заходи відбуватимуться кожних вихідних.

До речі, в приміщенні музею регулярно проходять кінопокази. У вересні демонструвалася стрічка від об’єднання „Вавилон 13”, після перегляду якої глядачі мали можливість обговорити останні події з авторами фільмів, а у жовтні до проекту долучилася Британська Рада, у планах якої – серія показів документальних фільмів про мистецтво із добірки „Grierson Documentaries”. Стрічки демонструватимуться англійською мовою без субтитрів. Кожен показ супроводжуватиметься обговоренням із лекторами культурного проекту.

А щодо оголошеної тут безпрограшної лотереї, то керівництво пояснило, що музей та аукціон – речі несумісні. Заклад не може продавати картини. Але полотно когось із сучасних українських художників може виграти кожен, хто придбає квиток вартістю 200 грн. Раніше музейники думали продавати лотерейні квитки по 100 грн. Та коли подивилися, які роботи надали художники для проекту, не змогли поставити низьку ціну. Адже реальна вартість робіт значно вища за цю суму [32, 33].

Співчуття, необхідність допомогти зараз і негайно почала створювати, формувати в нашому суспільстві атмосферу взаємопідтримки, не знаний раніше рух волонтерства. Добročинність нині набирає нових, можливо, найвищих моральних форм.

Переконатися в цьому можна на прикладі таких заходів на користь учасників АТО, як благодійна культурно-патріотична акція „Допоможи пораненому!”, яка відбулася 8 листопада за підтримки Міністерства культури України та Посольства Грузії в Україні в Центральному будинку офіцерів. Організатор – Всеукраїнський Благодійний Фонд „Соціальне Партнерство”.

Підтримати наших бійців й допомогти пораненим виявили бажання кращі фольклорні колективи та зірки естради України та Грузії. У програмі концерту: Заслужений ансамбль пісні і танцю Збройних Сил України під керівництвом з. д. м. України Д. Антонюка, Київський академічний театр українського фольклору „Берегиня”, ансамбль грузинських народних танців „Іберіелі”, Ш. Тагіашвілі, н. а. України В. Талашко, н. а. України І. Білик, А. Рудницька, С. Злотник та інші. Кошти було направлено на закупівлю медикаментів для лікування поранених в зоні АТО бійців.

Благодійна акція „На цій землі нас не здолать”, що відбулася 28 жовтня у Національному музеї літератури України, представила свою цікаву програму, у ній – аукціон, лотерея, збір книг для жителів Сходу, благодійний концерт, автограф-сесії за участю письменників, майстер-класи та ін. Під час акції було зібрано кошти для допомоги українським бійцям в зоні АТО, в госпіталях, а також дітям зі Сходу, що їх гостро потребують. Всього – 14 тис. 582 грн.

Партнерами музею у цій відкритій, публічній добročинній акції стали: Національна Спілка письменників України, Всеукраїнське товариство „Просвіта” імені Тараса Шевченка, видавництва „Видавничий центр „Просвіта”, „Ярославів Вал”, „Веселка», „А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”, „Світ успіху”, „Свічадо”, „Махаон-Україна”, журнали „Малютко” та „Барвінок”, Київський театр драми і комедії на лівому березі Дніпра, який надав квитки на свою виставу для розіграшу в лотереї та інші [34].

Велика кількість акцій відбувається у наші дні з ініціативи самих художників, які у співпраці з музеями та галереями влаштовують виставки та аукціони з метою допомогти нашим бійцям в зоні АТО.

Цікаву й водночас корисну акцію організував Національний культурно-мистецький та музейний комплекс „Мистецький Арсенал” – добродійну виставку творів сучасних українських художників „Мистецтво, що рятує”. Митці першого ешелону пожертвували свої роботи для допомоги пораненим бійцям АТО, які перебувають на лікуванні у Головному військовому клінічному госпіталі.

У просторих залах „Арсеналу” поруч із роботами таких провідних митців, як О. Бабак, І. Каленик, О. Тістол, М. Скугарєва, А. Криволап та інші, розмістили 50 фотопортретів поранених бійців, зроблених сучасним українським фотографом та фотожурналістом із Луганська О. Чекменьовим. Наприкінці серпня фотографії уже виставлялися в Арсеналі у рамках проекту „Український ландшафт. По той бік відчаю”. Тоді волонтерська сотня „Доброволя” біля портретів бійців написала інформацію про кожного з них: прізвище та ім’я, де був поранений, якої допомоги потребує і номер рахунку, на який відвідувачі виставки могли надсилати кошти. Українці зі слізьми на очах дивилися на серію фоторобіт „Справжня свобода починається по той бік відчаю”, але мало хто перерахував кошти на картки. Як розповіла медик-волонтер І. Солошенко, це стало приводом провести ще одну виставку. А для того, аби цього разу точно зібрати гроші на лікування вояків, напередодні виставки організатори видали каталог, у якому зазначили ціни робіт – від 8 тис. до 1 млн. 180 тис. грн. Найдорожче експерти оцінили живопис А. Криволапа.

Зрозуміло, що ціни зависокі для середньостатистичного українця. Тому генеральний директор „Мистецького Арсеналу” Н. Заболотна та голова правління АТ „Ощадбанк” А. Пишний вирішили провести виставку в закритому режимі для тих людей, котрі не хочуть хизуватися статками, але готові допомогти бійцям. Аби тільки бійці, які рятували життя українців, отримали належне лікування. І вчасно. У результаті було зібрано близько 5 млн. грн. І ще дві третини робіт було зарезервовано потенційними благодійниками [35].

А в „Українському домі” Державна художня середня школа імені Т. Г. Шевченка в рамках безстрокової благодійної акції „Єднаймося” на підтримку захисників України презентувала виставку-продаж творчих робіт учнів та викладачів школи. Виставка проходила за програмою благодійної акції на підтримку сімей, чії родичі загинули на Сході, яку проводив благодійний фонд „Серце миру”. Захід було активно підтримано міжнародним фондом „Український дім” та Міжнародною дипломатичною радою в Україні. У благодійній акції

взяла участь також Київська середня спеціалізована музична школа-інтернат ім. М. В. Лисенка.

Міністр культури України Є. Нищук на відкритті заходу зауважив, що не так давно українці були свідками того, як Український дім знаходився у вирі найгарячіших подій. Тож знаменно, що нове його керівництво поновлює, „освячує” Національний центр ділового та культурного співробітництва „Український дім” у такий благородний спосіб – через мистецтво. На його думку, це чудове поєднання, коли, з одного боку, ми зустрічаємо тут музичне майбутнє нашої країни – чуємо голоси учнів Київської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. М. В. Лисенка, а з іншого – бачимо роботи наших майбутніх художників, теперішніх учнів дитячої художньої школи ім. Т. Шевченка, які разом із вчителями презентують свої роботи. Ця потужна дитяча енергія дарує надію. Та, що найголовніше, художні роботи можна не лише розглядати, але й придбати за символічну ціну, підтримавши таким чином благородну мету, адже усі кошти буде передано тим родинам, які втратили своїх близьких, а також на потреби хлопців-бійців в АТО.

У виставці творчих робіт ДХСШ імені Т. Г. Шевченка взяли участь 76 учнів та 30 викладачів-художників. Всього вони представили 125 робіт коштом від 100 до 400 гривень. У планах учасників благодійної виставки – зібрати 45 тис. грн. матеріальної допомоги для придбання необхідних речей в зону АТО. А присутність представників дипломатичного корпусу стало свідченням міжнародної підтримки заходу. Щирість представлених творів справді захопила глядачів, адже саме у таких благодійних акціях настає усвідомлення, що сила мистецтва не має меж, що воно справді може об'єднати Україну.

Під час акції найменші учні школи провели майстер-клас „Патріотичної символіки», виготовили невеликі листівки, які подарували гостям акції. Експозицію презентованої виставки доповнювала фотогалерея про імпровізовану виставку з дитячих листівок та оберегів для захисників незалежності України. Акція триває [36].

Відомо, що діти, які побачили війну, – це найважче, що Україна має сьогодні. Навіть доросла людина, як пережила такі події, потребує реабілітації, а з молодим поколінням усе набагато складніше.

Щоб відволікти дітей Донбасу від жахів війни, Дніпропетровський художній музей організував для них екскурсію на виставку „Відкрита душа Петриківки”. Діти та їхні батьки з „гарячих точок” Донбасу – Донецька, Краматорська, Горлівки та Маріуполя – своїми очима побачили унікальне народне мистецтво, визнане ЮНЕСКО духовною спадщиною людства. За словами директора музею Т. Шапаренко, акція стала своєрідною арт-терапією для прибулих із сусідніх областей людей, які потерпають від воєнних дій. Організатором заходу

виступило КП „Молодіжний центр Дніпропетровщини” при Дніпропетровській обласній раді [37].

Театри також намагаються підтримати дітей мистецькими засобами. Приміром, Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка 18 жовтня для дітей учасників АТО та дітей-біженців безкоштовно показав виставу „Бременські музиканти» за мотивами казки братів Грімм. Того ж дня Національна опера України влаштувала безкоштовний показ балету К. Хачатуряна за казкою Дж. Родарі „Чіполліно», який відвідало близько тисячі дітей.

Безстрокова акція психологічної реабілітації дітей шляхом проведення арт-терапії за допомогою засобів мистецтва розпочалася на загальнодержавному рівні у серпні. Її ініціатори – ДП „Національне газетно-журнальне видавництво» спільно з Міністерством культури України. Мета – привернути увагу до дітей, які нині перебувають у скрутному становищі, надати їм моральну і психологічну підтримку. Важливо, щоб малеча позбулася страхів, турбот і якомога швидше забула пережите, вважають ініціатори проекту. Про це йшлося на пресконференції „Другий фронт АТО: гуманітарна акція журналістів видань Мінкультури для дітей зони АТО”, яка стартувала 7 серпня в Національному інформагентстві „Укрінформ”.

Окрім Мінкультури та Національного газетно-журнального видавництва, до ініціативи долучилися: Міністерство охорони здоров’я, видавництво дитячої періодики „Мамине сонечко”, а також провідні діячі культури й журналісти.

Ці діти бачили війну, зазнали значних психологічних травм. Аби налагодити діалог з ними, організатори запрошують долучатися до акції митців, артистів, творців – усіх, хто готовий засобами арт-терапії допомагати виводити малечу з депресивного стану.

Було вирішено, що тепер група волонтерів періодично виїжджатиме до Слов’янська, щоб доставити малечі книжки, солодощі, іграшки та інші речі. Волонтери влаштовуватимуть для дітей цікаві розваги: спільне малювання, виконання пісень, веселі забави та просто щире спілкування, аби відволікати їх від минулих жахливих подій і допомогти їм відчутти себе потрібними країні.

Принагідно слід зазначити, що Мінкультури регулярно доставляє в зону АТО по кілька тисяч примірників кожного тиражу галузевої газети „Культура і життя». Приміром, 29 номер часопису за 9–18 липня відправили 10-тисячним накладом. Тираж надіслали на прохання українських військовиків, яким бракує новин через інформаційну блокаду на Сході країни. Гроші на друк газети надали підприємці та благодійні організації.

Примітно, що свіжий номер тижневика суттєво відрізняється від попередніх. Окрім культурологічних статей, у ньому є новини про антитерористичну операцію, спогади очевидців, журналістів, які там були, а також прийняті нор-

мативно-правові акти із роз'ясненнями до них. Як зазначила редактор тижневика Н. Зінченко, ідея такого випуску виникла давно. Але побачивши колишнього редактора газети „Культура і життя”, а тепер комбата батальйону „Київ – 1” В. Саратенка у Слов'янську, в редакції було вирішено терміново долучитися, доповнивши звичні колонки часопису матеріалами із зони АТО.

Заступник міністра культури О. Журавчак зазначив із цього приводу: „Слово – це та зброя, яка Україні дуже необхідна, оскільки війна ведеться у різних площинах і одна з них інформаційна. Тому діячі культури, мистецтв, діячі слова – теж воїни, які ведуть боротьбу в інформаційному полі”. На думку багатьох людей, робота творчого колективу ДП „Національне газетно-журнальне видавництво” та волонтерів, що долучилися до акції, є досить важливою, адже бійці, що там воюють – це освічені люди, які не можуть перебувати в інформаційному вакуумі. І держава повинна турбуватися про те, аби захисники Вітчизни відчували підтримку і зв'язок із суспільством. До того ж, тижневик „Культура і життя” – це місток правдивої інформації та діалог не тільки з бійцями, а й з усіма жителями східних районів, що довгий час були відірвані від інформації про реальний стан справ [38, 39].

Торкаючись теми просвітництва, слід згадати ще один важливий захід – тренінг з організації послуг для переселенців з Криму та Донбасу, який проходив у столиці з 19 по 20 вересня, організований програмою „Бібліоміст” спільно з Міністерством культури України, Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), Урядом Канади та Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES). На ньому розглядалася можливість надання бібліотеками ефективної підтримки громадам в умовах воєнної загрози.

Під час дводенного навчання бібліотекарі набували знань та навичок для надання консультаційних та інформаційних послуг переселенцям, з перетворення своїх закладів на методичні й ресурсні центри для інших бібліотек з питань роботи із зазначеною цільовою групою. Захід зібрав близько тридцяти бібліотекарів з обласних центрів країни.

Відкриваючи тренінг, начальник управління бібліотек, читання та регіональної політики Міністерства культури України Л. Нікіфоренко, зокрема, зазначила, що бібліотеки мають спрямовувати свої зусилля на допомогу мешканцям АРК та Донбасу, які покинули домівки в зонах конфлікту, побоюючись за своє життя та здоров'я. За її словами, Міністерство культури готове надати необхідну методичну підтримку [40].

Різні аспекти діяльності церков у житті країни, пов'язані зі збройним протистоянням на Сході та Півдні України розглядалися під час засідань Всеукраїнської ради церков та релігійних організацій за участю міністра культури України Є. Нищука. Представники церков, зокрема, наголошували на суттєвих

позитивних зрушеннях у питаннях розбудови партнерських взаємовідносин між державою та релігійними організаціями.

Церква нині веде активну волонтерську та капеланську (душпастирську) діяльність. Для довідки, в Міністерстві соціальної політики наразі опрацьовується питання щодо доповнення класифікатора професій, а саме – внесення душпастирської опіки військовослужбовців до переліку професій.

Предстоятель Української православної церкви Київського патріархату Філарет зазначає: „В нас пробудився дух гідності та патріотизму і ми це бачимо у тому, що наша молодь пішла захищати свою землю, ту кількість волонтерських рухів – усе це, хоча у стражданнях, але об’єднує український народ. Сподіваємось, що нова влада і далі буде на одному боці з українським народом та плідно співпрацюватиме з українським суспільством”.

На думку Міністра, правове унормування нинішньої діяльності Церкви сьогодні як ніколи потрібне українській громаді. Аби зберегти мир і спокій у країні та душі кожної окремої людини. Аби прийти на допомогу переселенцям і воїнам, осиротілим дітям і людям старшого віку. Задля цього Церква може стати більш відкритою до громадськості та держави. Держава зі свого боку робитиме все можливе, щоб віруючі люди мали змогу виявити себе не лише в межах релігійної організації, а й у суспільстві загалом, щоб налагоджувався та розширювався не тільки міжконфесійний діалог, а й діалог громадянський. Тобто тут має бути спільна стратегія [41].

Останнім часом, коли доводиться чути слово „стратегія”, частіше пригадується тлумачення із словника української мови: „Мистецтво підготовки і ведення війни та великих військових операцій”. На жаль.

До війни на Сході наше суспільство не готувалося, як не готувалося і до масштабного „перезавантаження країни”. Більше того, за останні роки суспільство втратило віру в стратегію – від військової до гуманітарної. Тим часом війна увірвалася саме тоді, коли з’явився реальний шанс для змін. І це зайвий раз підтверджує, що боротьба ведеться не стільки за територію, скільки за вплив на людський ресурс. То якою має бути культурна стратегія в ситуації неоголошеної, але жорстокої і цинічної війни „керованого хаосу”?

Загалом, можливих варіантів три: перший – культура створює „картинку” для мирного населення, співає і танцює для бійців на фронті, виконуючи в обох випадках переважно арт-терапевтичну функцію; другий – культурні діячі самі перетворюються в „бійців невидимого фронту”, активно включаються в інформаційні баталії (ця роль, по суті, є пропагандистською або ідеологічною); третій – культура працює на мобілізацію творчого потенціалу суспільства, але при цьому не стає на мілітарні рейки, але в той же час не ховається в „м’якому” паціфізмі.

Перші два варіанти – найлегші для сприйняття. Пропагандистська модель нагадує старі добрі часи, коли в режимі перманентної арт-терапії культура жила у нас всі роки незалежності. Мобілізаційний режим культурної політики складніший, оскільки передбачає постійне балансування між соціальною відповідальністю та творчою свободою, актуальністю і глибиною, необхідністю реагувати на вибухові виклики часу і відстоювати фундаментальні права людини. Крім того, як все нове і малознайоме широким верствам населення, ця модель викликає настороженість – якщо не опір. Однак, незважаючи на всі незручності, які може викликати інноваційна модель культурної політики, у неї важливі переваги, адже вона допомагає формувати адекватну картину світу. І головне – така модель орієнтована на вільних і проактивних людей.

Саме таку модель вибрало Міністерство культури України для розробки довгострокової стратегії розвитку культури – дорожньої карти „Культура 2025”. З проектом Дорожньої карти можна ознайомитися за інтернет-посиланням: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/376119>.

Міністр культури Є. Нищук наголошує, що з огляду на непрості виклики, які постали перед Україною в галузі культури, зараз надзвичайно важливо знайти оптимальний баланс між довгостроковими цілями та запитами сьогодення. За його словами, до роботи будуть активно залучатися місцеві і регіональні рівні влади, а також відбуватимуться громадські консультації із зацікавленими сторонами в різних регіонах країни, що надасть можливість врахувати потреби всіх ключових груп і регіонів. А для того, щоби Дорожня карта залишалась актуальною та відповідала викликам часу, вона буде постійно оновлюватися.

Отже, „мобілізаційна” модель культури, на відміну від звичайної пропаганди, допомагає повніше розкритися творчому потенціалу. І цей вивільнений потенціал у вигляді креативності – талантів, ідей, натхнення до змін – починає працювати на розвиток інновацій, реалізується у всіляких громадських ініціативах. Інакше кажучи, відкриває той „внутрішній фронт”, який і робить суспільство сильним. Головне ж на сьогоднішній день, це бути особисто причетним до нових перемог через свій конкретний внесок у невеликі, але мобільні проекти, через включеність у команду, мережу комунікацій і тому подібне. Це ми і спостерігаємо сьогодні [2].

Список літератури

1. Культура. Зона оборони: [Ред. ст.] // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 30 серп. – 5 верес.
2. Скиба Н. Культура: третій фронт, „мобілізаційна модель» / Николай Скиба // Зеркало недели. – 2014. – № 30. – 5 сент.
3. У місті організують концерт на підтримку Української армії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/4514/art/1407786259.html>.
4. Петрушенко М. Художнє слово рівноцінне броні / Микола Петрушенко // Урядов. кур'єр. – 2014. – 21 черв.
5. Мустафаєв Ф., Музыка Л. Фемий Мустафаєв: „Самой шикарней сценой для нас была платформа для перевозки тяжелой военной техники» / [Інтерв'ю брала] Лилия Музыка // Факты. – 2014. – 17 июля.
6. Горова Л., Давиденко В. Композитор і співачка Леся Горова: „Наші воїни такі красиві, світлі – дивишся в ті очі, в них зовсім немає страху» / [Інтерв'ю взяла] Валентина Давиденко // Уряд. кур'єр. – 2014. – 2 серп.
7. „Народна філармонія» об'їздила з концертами 40 військових частин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.comments.ua/life/234402-narodna-filarmoniya-obvgizdila-z.html>
8. Антипенко І. „Ми поїдемо з ними куди треба»: благодійний концертний тур [за участю українських співаків] „Підтримаємо своїх» з південних міст України вирушив на схід / Іван Антипенко // День. – 2014. – 29 лип.
9. Ільєнко Л. „Підтримаймо своїх!» / Леся Ільєнко // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 30 серп. – 5 верес.
10. Пилипенко Г.-Г. З Анастасією Приходько співав увесь стадіон / Георгій-Григорій Пилипенко // Уряд. кур'єр. – 2014. – 20 верес.
11. Скрипка О., Музыка Л. Олег Скрипка: „Люди думают, если ты чиновник – значит, ворует. Я решил отказаться от должности советника мэра Киева» / [Інтерв'ю брала] Лилия Музыка // Факты. – 2014. – 1 окт.
12. Жук О. Вилікувати Україну / Ольга Жук // Україна молода. – 2014. – 8 жовт.
13. Андрій Макаревич продав гітару задля потреб українського війська / Інформац. агентство „Преса України» // Хрещатик. – 2014. – 7 жовт.
14. Вітич О. „Ми в такі крокували далі» // Україна молода. – 2014. – 15–16 серп.
15. Музичний „десант» для військових [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nk-online.tv/muzichniy-desant-dlya-viyskovih/>

16. Жук О. Який у відпочинку – такий і в бою / Ольга Жук // Україна молода. – 2014. – 15 лип. – С. 12.
17. Брухаль Г. Артисти дадуть фронтові концерти // Голос України. – 2014. – 16 лип.
18. Васильєва П. В Дружковке прошел фестиваль „Із країни в Україну» / Полина Васильєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dnl.dn.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=26237&catid=1&Itemid=2
19. Фестиваль единства в освобожденных городах Донбасса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hronika.info/obwestvo/30120-festival-edinstva-v-osvobozhdennyh-gorodah-donbassa.html>
20. Багірова А. Терапія для поранених душ / Алла Багірова // Уряд. кур'єр. – 2014. – 3 жовт.
21. Гнатюк А. „Будемо створювати концертні бригади, як у роки другої світової” / [Інтерв'ю брала] Катерина Константинова // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 30 серп. – 5 верес.
22. Терен Т. 700 разів – головна / Тетяна Терен // Україна молода. – 2014. – 14 серп.
23. Поліщук Т. Ада Роговцева підтримує жителів звільнених міст Сходу / Тетяна Поліщук // День. – 2014. – 21 серп.
24. Серєда А., Василенко Л. Львівські артисти дали концерти для маріупольців і бійців / Андрій Серєда, Леонід Василенко // Голос України. – 2014. – 16 верес.
25. Харківські театри допомагають українським військовим та переселенцям : [ред. ст.] // День. – 2014. – 17 верес.
26. Нежигай І. „Коллектив Миколаївського російського драмтеатру відвідав одну з військових частин з виставою „Гайдамаки” за відомим твором Т. Шевченка” // Голос України. – 2014. – 12 лип.
27. Ільєнко Л. „Майдан”, „Айдар”, Сенцов у „Кінопанорами” / Леся Ільєнко // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 30 серп. – 5 верес.
28. Катаєва М. Грузія, лицарі і кіно / Марія Катаєва // Хрещатик. – 2014. – 19 верес.
29. Лубчак В. „Історія не любить жартів...” / Вадим Лубчак // День. – 2014. – 3–4 жовт.
30. Михайленко Н. Ризикуючи собою, не підставляй інших / Наталя Михайленко // Уряд. кур'єр. – 2014. – 4 жовт.
31. Шевчук І. Відбувся б навіть з одним простирадлом та проектором / Іван Шевчук // Уряд. кур'єр. – 2014. – 17 лип.

32. Благодійна акція „На цій землі нас не здолать” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://museumlit.org.ua/?p=2409&lang=en>
33. Жук О. Лєвова частка / Ольга Жук // Україна молода. – 2014. – 2 верес.
34. Ільєнко Л. Леви поспішають на допомогу / Леся Ільєнко // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 6–12 верес.
35. Жук О. Порятунк живописом / Ольга Жук // Україна молода. – 2014. – 7 жовт.
36. Учні мистецьких закладів проводять безстрокову благодійну акцію на підтримку захисників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247702433&cat_id=24427
37. Рижков В. Щоб відволікти від жахів війни // День. – 2014. – 30 лип.
38. Онопа А. Діти Донбасу в рідній країні / Аліна Онопа // Культура і життя. – 2014. – 15–21 серп. – С. 7.
39. Спецвипуск тижневика "Культура і життя" відправиться бійцям зони АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247464559&cat_id=24427
40. Бібліотеки можуть стати ефективними центрами підтримки громад в умовах воєнної загрози [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/371577?search_param=USAID&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1
41. Міністр культури взяв участь у засіданні Всеукраїнської ради церков та релігійних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=247651966

Матеріал підготувала

Шленакова Т. Л.
голов. бібліограф
відділу наукового аналізу
і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Підписано до друку 04.12.2014. Обл.-вид. арк. 1,5. Б/т. Зам. 136. Безплатно
Ротапінт НІБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12